

Dat gij het zingt

ISBN: 978 90 5263 4487

NUR: 707

© 2018 theologische uitgeverij Narratio

Postbus 1006, 4200 CA Gorinchem

tel. 0183 62 81 88 email: info@narratio.nl

Actuele informatie is te vinden op www.narratio.nl

Onze uitgaven zijn ook te koop via de boekhandel

en www.kerkboek.nl (ook in België)

Uitgave in samenwerking met de stichting Verbeekfonds - Groningen

Niets uit deze uitgave mag verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale bestandskopie, luisterboek, Digi-boek, Internet-PDF of op welke andere wijze dan ook, behoudens voor eigen gebruik, zonder de voorafgaande toestemming van de uitgever c.q. de auteur. Citaten tot maximaal vier regels zijn toegestaan, grotere citaten vallen onder het overnamerecht waarvoor toestemming is vereist, tenzij dedaan in het kader van een recensie.

Herman Verbeek

Dat gij het zingt

Nagelaten zangen en overwegingen
onder redactie van
Chris van Bruggen en Michaël Steehouder

dat gij het zingt
die zegt ik kan niet zingen
maar ge kunt klagen roepen
en snikken ooit nog juichen

Herman Verbeek (1936-2013)

Inhoud

Ten geleide	9
Maak het warm	11
Zingen	14
Thema's	16
Taal	30
Muziek	49
Verhalen vertellen	65
Toelichting	67
De jongen en de wijze	68
In vuur en vlam	73
Die huilen die zingen	79
De oude en het kind	84
Gloria der eenvoudigen	89
Driemaal geboren	94
De monnik en de aarde	98
De storm	103
In wit gewaad	109
Tongen van vuur	113
Pinksteren in dit huis	119
Moeder Mei	124
Van de wijnstok	129
De bruiloft van Kana	134
Drievoudig trouwen	138
Aan de beterende hand	143
Credo van de groten	146
Godlof!	152
Bedacht, verteld, geschreven	159
Toelichting	161
Boek	162
Woord	166
Wetgeving	169

Doop	172
De duif	175
Leraar	178
De weg	182
Bidden	185
Pietà	187
Advent	189
Kribbe	191
Ziek	193
Ga zelf	196
Kerkepad	199
Stil zijn	200
Liturgie	202
Zegen	203
Als dit waar is	205
Dat gij het zingt	209
Toelichting	211
Het lied	212
Gemeentelied	213
Maak mij los	214
Boek dat opstaat	215
Verhaal	216
Woorden	216
Licht uit de hemel	217
Adem ons	217
Sjabbat der Eenvoudigen	218
Wij dopen jou	219
Door het water van de wereld	220
Dat gij elkander herder zijt	221
Bruiloftslied	222
Tussen	223
Klein troostlied	224
De zegen van de avond	225
Advent	226
Gloria	226
Nieuwjaar	228

Een jongen wit gekleed	230
Zijn	231
De wind	232
Tongen van vuur	233
Synode	234
Er is de scheiding der geesten	235
Wegen ten leven	236
Tafellied van Pinksteren	237
Zij waren een van hart en ziel	238
Zij werden christenen genoemd	239
Geest van gerecht zijn	240
Kracht gekregen	242
Hooggestemden	243
Er zijn tijden	244
Trouwlied	245
God zingt en het is	246
Er was een herdersjongen	247
Ander Jezuslied	248
De storm	249
Woorden gingen tegen woorden	250
Evangelie van de kleinen	251
Stem die voortvluchtig	253
Zij zongen de psalmen	254
Stad	256
Leg mij nu neer	256
Bronnen	259

Ten geleide

Herman Verbeek (1936-2013). Groninger, priester, politicus, dichter en zanger. Een bewogen mens die velen wist te bewegen. Met zijn optreden, met zijn woorden, maar vooral met zijn zangen. Hij was een van de mensen die vanaf de jaren zestig de taal van het Nederlandstalige kerklied heeft vernieuwd. Met Huub Oosterhuis en vele anderen. Binnen die vernieuwing neemt Herman Verbeek een heel eigen plaats in door de thematiek van zijn zangen en zijn eigen(wijze) idioom.

In de meeste parochies en gemeenten zijn die zangen niet bekend. Ze zijn nauwelijks opgenomen in officiële liedbundels, met uitzondering van *Zangen van zoeken en zien* uit 2015, waarin er vijftig zijn opgenomen. De onbekendheid van de zangen is wel te begrijpen want ze gaan zelden over God of de Bijbel, en het taalgebruik is niet altijd direct helder. Onbekend maakt onbemind – en in dit geval ongezongen.

In enkele gemeenschappen worden zangen van Herman Verbeek wel graag en veel gezongen. Vooral in kleinere gemeenschappen, vaak aan de rand van de kerk of erbuiten: oecumenische groepen, basisgroepen. Wie ze zingen, herkennen zichzelf erin, hun eigen vragen en twijfels, verwondering en ontroering, hoop en verlangen. Zangen die meegaan door de dag, door de tijd, door het leven.

Dit boek verschijnt ruim vijf jaar na het overlijden van Herman Verbeek. Het bevat een keuze uit zijn nagelaten werk: zangen, preken, notities, tekstfragmenten. Wij hebben een selectie gemaakt van teksten die naar ons oordeel nog steeds een waardevolle bijdrage vormen aan de vernieuwing van liturgie waar hij zich een leven lang voor inzette, en die nog steeds gaande is. In oecumenische vieringen, alternatieve vieringen, of vieringen voor 'ongelovigen' (met wie Herman zich verwant voelde).

Het eerste deel van dit boek, geschreven door Michaël Steehouder, geeft een schets van de thematiek, de taal en de muziek van de zangen van Herman Verbeek. Bij eerste lezing zijn die niet altijd direct toegankelijk, zeker niet voor wie er (nog) niet mee vertrouwd is. Herman vond 'nieuwe woorden voor een oud verhaal', maar die nieuwe woorden klinken vaak ongewoon, en het oude verhaal is er pas in te herkennen als je veel geestelijke bagage, dogma's en kerkelijke traditie los kunt (en wilt) laten.

Het tweede deel bevat een keuze uit overwegingen die niet eerder zijn ge-

publiceerd en die Herman Verbeek gedurende de laatste vijftien jaar van zijn leven hield in vieringen in de Pepergasthuiskerk in Groningen en elders. Zij laten zien hoe de Bijbelse verhalen gelezen, uitgelegd en beleefd kunnen worden zonder te verwijzen naar het bovennatuurlijke, zonder het gezag van (al dan niet afgedwongen) theologische of filosofische stelsels. De Bijbel verkend en besproken in de taal van aarde en mensen. Het derde deel bestaat uit een aantal fragmenten uit een boek dat Herman nog wilde schrijven. Centraal daarin staat het lezen van de Bijbel als een verzameling mythen. Door zijn vroege dood is het boek er nooit gekomen, maar de fragmenten, in handschrift genoteerd op kladblaadjes, verdienen naar ons oordeel een publicatie. In het laatste deel publiceren we een aantal nagelaten liederen (zangen). Een deel ervan is ooit gezongen, van andere zangen hebben we de teksten gevonden in nagelaten manuscripten, in handschrift op kladblaadjes of uitgetypt. Hierbij is nieuwe muziek gecomponeerd door Chris van Bruggen en Peter Rippen. Bij het boek is een CD gevoegd met opnamen van een aantal zangen die in de inleiding worden besproken. Deze liederen zijn in het boek aangegeven met een (*). De meeste opnamen zijn afkomstig van eerdere CD's; enkele zangen zijn opnieuw opgenomen.

Wie zijn wij? Chris van Bruggen, school- en kerkmusicus, dirigent, organist en componist, werkte lang samen met Herman, componeerde muziek voor veel van zijn zangen, werkte mee aan de publicaties en de CD-opnamen ervan en beheert samen met het bestuur van het Verbeekfonds zijn nalatenschap. Michaël Steehouder, tekstdichter, taal- en communicatiewetenschapper, had minder persoonlijk contact met Herman, maar liet zich door zijn zangen inspireren voor zijn eigen liedteksten. Voor dit boek kregen we informatie van Chris Fictoor, Peter Rippen, Anke van der Heide en Wilfred Reneman. Hans van Dam, voorzitter van het Verbeekfonds, gaf uitvoerig en inspirerend commentaar op eerdere versies van het eerste deel. Anke Wymenga en Marten van Dijken hielpen ons met de correctie van taal en spelling. Het Verbeekfonds maakte de uitgave mede mogelijk door financiële ondersteuning. Hen allen danken wij zeer voor hun medewerking.

Maak het warm

Over de zangen van Herman Verbeek: thema's, taal en muziek
(door Michaël Steehouder)

Liturgie

De zangen van Herman Verbeek kun je in je eentje zingen – zoals hij zelf dagelijks deed – of samen met anderen. Bijvoorbeeld met een kleine groep monniken, maar ook in een grotere gemeenschap in een liturgische bijeenkomst, een viering, waar mensen samenkomen rond de meest wezenlijke vragen rond leven en dood, zin en zinloosheid, goed en kwaad. Liturgie is "een plek en een moment – het hoeft niet in de kerk, hoeft niet op zondag – waar je vernemen wilt en elkaar zeggen waar het om gaat, het op staat." Voor Herman Verbeek is liturgie niet een vooraf gegeven of voorgeschreven ritueel, geen orde van dienst, en zeker geen indrukwekkende plechtigheid. Het is ook geen theater, geen kunstwerk, geen opvoering. In de liturgie ben je geen toeschouwer maar deelnemer. Liturgie is een 'samenscholing' waar mensen met elkaar een 'spel' vieren.

In liturgie gaat het niet om God, de Bijbel, het geloof of de kerkelijke traditie, maar om de mensen die er samenkomen. Dat kan op een vast uur op zondag, of op een andere dag. Het kan dagelijks, wekelijks, af en toe. Het kan in een kerk, in een zaaltje of op een open plek in het bos. Kortom: als Herman Verbeek spreekt over liturgie is het niet de eredienst van de kerk, maar de ontmoeting van mensen.

Maar niet elke bijeenkomst van mensen is liturgie. Liturgie gebeurt rond mythen, verhalen, dromen, visioenen. Geen debat, geen verkondiging, maar bezinning. Stilstaan in een wereld en een leven waarin alleen tijd is voor wat economisch nut heeft. Een bijeenkomst met tijd voor vermoeden, hoop en verlangen. En met ruimte en waardering voor elkaar. Een samenkomst waar mensen elkaar groeten, op zoek naar liefde en licht.

Gegroet jij jij
die om liefde komt en licht
gegroet

Een nieuwe taal

Wie vertrouwd is met kerkliederen – oude of nieuwe als die van Huub Oosterhuis, Henk Jongerius, Sytze de Vries, Marijke de Bruijne en vele anderen – zal in de zangen van Herman Verbeek veel missen. De Bijbel komt er niet of nauwelijks in voor, hooguit in terloopse verwijzingen. Geen God, Christus, Heilige Geest, Kerk, Hemel, Hiernamaals. Alle aandacht gaat uit

maar de mens en de aarde. En er is volop ruimte voor het niet-weten. Als de zangen van Herman Verbeek kerkliederen zijn, dan zijn het seculiere kerkliederen.

Deze gerichtheid op de mens en op aarde komt voort uit het zwaar bevochten, maar diep beleefde inzicht van Herman dat de de traditionele antwoorden van godsdiensten op zingevingsvragen niet langer voldoen. Hij neemt afstand van het geloof in God, van de gedachte dat de Bijbel Gods woord is, dat Jezus zoon van God is en dat de kerk Gods volk op aarde is, geleid door de Heilige Geest. Hij keert zich af van de hemel en hij keert zich toe naar de aarde. Daar zoekt en vindt hij antwoorden, bezieling, inspiratie.

Die wending betekent geen radicale breuk met de traditie. De Bijbel is voor Herman nog steeds een bron van levenservaring, verhalen en wijsheden die ons sterken en uitdagen. Maar niet als historische of dogmatische waarheden. Wat de verhalen ons zeggen, moet steeds opnieuw ontdekt worden, steeds in nieuwe woorden worden bezongen.

Met deze afstand tot – en tegelijk verbinding met – de traditie staat Verbeek niet alleen. Onderzoeken laten zien dat grote aantallen van-huis-uit-christenen de laatste halve eeuw de kerk en het traditionele geloof hebben verlaten. Autoritair optreden van kerkelijke instanties, hun banden met macht en kapitaal en de verholde misbruikschandalen spelen daarbij een rol. Maar het wezenlijke breekpunt is dat de traditionele religieuze taal in onze tijd voor veel mensen betekenisloos is geworden. Ze staat buiten de orde van de wereld waarin we leven. Begrippen als God, Christus, Verlossing, Offer, Heiligheid, Genade, Voorzienigheid, Eeuwigheid, het zijn — in de woorden van theoloog en GroenLinks-senator Ruard Ganzevoort — 'codewoorden van een religieuze geheimtaal' die voor de meeste mensen onverstaaanbaar is geworden. Herman Verbeek drukte het als volgt uit in een interview:

“Ik wilde spirituele taal vinden die in deze tijd relevant is en geloofwaardig. Ik schrijf over gewone onderwerpen in gewone woorden. Veel kerken en verkondigers snappen niet dat hun taal over God, Christus, zonde en verlossing niet meer verstaan kan worden”. De zangen, zoals Verbeek zijn liederen noemt, gaan over de tuin, de aarde, de liefde, de stilte. De melodieën zijn eenvoudig, meditatief, verstillend. : “Ik wil religie en spiritualiteit veel breder zien dan binnen kerkmuren en -grenzen. Ik wil breder schrijven dan alleen voor kerkmensen.”

Zingen

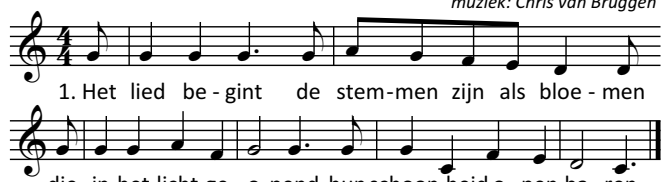
In liturgie is zingen een grote kracht. Een lied is bezinning, inkeer, stilstaan. Als je een tekst zingt, lees je die niet alleen, maar je beleeft hem, proeft hem, en maakt hem tot je eigen lied.

Zingen in liturgie is geen onderbreking van het woord, geen versiering van een ritueel. Een lied wordt niet tussendoor gezongen, ter afwisseling of om de stilte te breken. Zingen van een lied betekent dat je de tijd neemt om te zoeken en te overwegen. Zingen vraagt om aandacht. Al is het alleen maar fysiek: zingen betekent inspanning van de stem, aandacht voor toon en ritme. En bij samenzang ook: aandacht voor elkaars zingen, voor het geheel, voor de begeleiding en de dirigent. Zo is een lied een hoofdpersoon in het liturgische spel.

Zingen vergroot niet alleen de aandacht, maar zingen 'verheft' de woorden. Door het zingen stijgen woorden boven zichzelf uit. Beeldspraak, ritme en rijm wekken al ontroering, verwondering, eerbied of afkeer voor wat er gezegd wordt, maar de muziek versterkt die emoties. Zingen is de emotie, zingen doet wat gezongen wordt: klagen, roepen, snikken of juichen. Zelfs voor wie zeggen niet te kunnen zingen. "Zingen is de ziel in werking," zei Herman. In zijn nalatenschap vonden wij de volgende tekst die het lied *bezingt*.

Het lied (*)

muziek: Chris van Bruggen

1. Het lied be - gint de stem - men zijn als bloe - men
die in het licht ge - o - pend hunschoon - heid o - pen - ba - ren

2. het lied verstilt
van droefheid die verzacht wordt
van troosten zonder woorden
de tranen zijn de noten	4. het lied zingt luid
onthult de hartsgeheimen
de vreugde van de liefde
de eenvoud die gedeeld wordt
3. het lied het bidt
waar niemand kan verhelpen
geen handen die voorkomen
daar rest alleen nog zegen	5. het lied valt stil
er zijn de laatste tonen
herhaald en nageeneruid
een ingehouden amen
6. dat gij het zingt
die zegt ik kan niet zingen
maar ge kunt klagen roepen
en snikken ooit nog juichen	

Maak het warm

Herman Verbeek was een gevoelsmens en dat spreekt uit zijn zangen. Ze zijn vervuld van emotie. Boosheid soms, schuldgevoel een enkele keer, maar vooral verlangen, verwondering en eerbied. Warmte.

Volgens mij is de belangrijkste opdracht van religie: warmte scheppen.

Als de kerk dat niet doet, en een gemeente niet, en viering niet, dan faalt ze, is ze dood. Er is heel veel dood in de liturgie, zeker in de voorgeschreven liturgie. [...]

Voor mij is poëzie: taal, religieuze, spirituele taal die altijd warm moet zijn. Niet zoetig, niet weëig, maar de elementaire warme die een mens nodig heeft. Als kerkzangen niet minimaal 37 graden zijn, dan schieten ze tekort, dan verkillen ze mensen. En als ik niet zelf mijn geestelijke warmte op peil probeer te houden, het vuur brandend houd en laat houden, dan zal er geen lied van mij gezongen worden. Maar als dat wel lukt, kan een lied zoiets fantastisch en kostbaars als een liturgische viering verwarmen. Die warmte moet wáár zijn, en goed, en gerechtig. Die samen zijn het hout voor het vuur.

De warmte van Hermans zangen is te horen, te voelen als je luistert naar de CD-opnamen. Zowel die waarop gezongen wordt door koor met begeleiding als die waarop Herman alleen zingt of met een groep monniken van de abdijen van Averbode, Tongerlo en Berne. Meer nog is de warmte te voelen als je de zangen zelf zingt. Alleen of met anderen.

Thema's

De zangen van Herman Verbeek zijn vaak geschreven naar aanleiding van concrete gebeurtenissen, ontmoetingen met mensen, en voor concrete liturgische bijeenkomsten. Of naar aanleiding van een Bijbelverhaal. In de bundels die hij heeft laten uitgeven, worden bij de zangen korte toelichtingen gegeven op hun ontstaan of hun inhoud. Ze brengen de zangen dichterbij, ze laten zien hoe ze geworteld zijn in het leven, in ontmoetingen met mensen, in de harde werkelijkheid van de politiek of in de zachtheid van een bloem die ontluikt in de tuin.

In de grote verscheidenheid zijn verschillende thema's te herkennen die vaak terugkomen. Soms heel expliciet, in een zang die aan zo'n thema is gewijd. Maar vaker komen de thema's tevoorschijn in één strofe of één regel, misschien zelfs maar één woord. De meeste thema's heeft Herman ook aan de orde gesteld in andere publicaties, boeken en artikelen, interviews en overwegingen in kerkdiensten.

Geen antwoord

Een van de thema's in de zangen is het verlies van de oude geloofszekerheden. De oude vergeestelijkte religie met zijn religieuze geheimtaal, onbegrepen rituelen en verouderde instituties, geeft geen antwoord meer op de wezenlijke vragen van mensen. Dat klinkt door in veel zangen van Herman. Soms in een wanhopige verzuchting: "Ik wilde bidden maar het wilde niet" of in een haast leerstellige zinsnede als "Die niet bestaat," gevolgd door de bekentenis: "ik vat het niet."

Indringend klinkt het in het lied *De sleutels passen niet meer*. Herman Verbeek schreef dit lied niet alleen voor zichzelf, als een expressie van zijn persoonlijke leegte. Hij schreef het voor iedereen die verandert, die niet meer vooruit kan met wat gegeven is.

Er is geen houvast meer. Hoe zwaar ook, je voelt dat het goed en nodig is, het kon zo niet langer. Maar waar moet je het nu zoeken? Een langdurige moeizame gang. Iedere echt levende figuur in het geloof maakt dat mee. Iedere mens moet daar doorheen. Elk rijk Gods ligt achter het lijden. Landen van belofte bereik je pas door de woestijn heen.

Je uiteindelijke zekerheid vind je niet, tenzij je bereid bent de nacht door te gaan. Dat is geen mode van deze tijd, zo is het bestaan. Hoogstens moeten

onze generaties een zwaardere weg gaan. Want er is wel degelijk veel voor-
bije zekerheid in de kerken opgetast en voorgehouden. En de wereld wil ons
almaar meer aan valse zekerheden hebben. De God ergens ver weg, die alles
regelt, die het de priesters en schriftgeleerden precies in de mond geeft, die
bij ons thuis zijn vaste plaats inneemt, in beeltenis of boek: hij is er niet
meer.

Het tabernakel, de kansel, de kerk is leeg voor mij. Dat is een goed teken.
Alle groten in het geloven hebben voor die leegte gestaan. Niet als een kort-
stondig bijverschijnsel, een groeistuijpje, een puberteitspuistje waar je gauw
van af zou zijn, maar als een verlorenheid waarin zij dachten om te komen.
En in die crisis kwamen ze pas echt in beweging en begonnen ze te leven als
nooit tevoren.

Lied van de nabijheid (*)

muziek: Chris Fictoor

1. De sleu - tels pas - sen niet meer, -
de deu - ren blij - ven dicht of o - pen.
De vloe - ren dra - gen niet meer, -
de plan - ken bre - ken bij het lo - pen.
Ik houd mij aan de mu - ren vast -
de mu - ren wij - ken.
Ik zoek mijn scha - duw op de tast.
Waar moet ik kij - ken?

2. De weiden groeien niet meer,
 een hert graast van de laatste resten.
 De bomen leven niet meer,
 de vogels hebben nergens nesten.
 Ik zoek de zwaan zijn veiligheid;
 hij slaat zijn vleugels.
 Ik wil een paard, het trapt en bijt,
 ik heb geen teugels.
3. De wolken spreken niet meer,
 het regent stilte op het droge.
 De sterren schijnen niet meer,
 alsof zij mij niet helpen mogen.
 Ik keer mij naar de hemel toe;
 de hemel weet niet.
 Mijn God, ik ben het vragen moe.
 Jij kent mijn leed niet.
4. “Wat vraag je mij ook,” zegt hij,
 “ik ben geen deur, geen wolk, geen weide.
 Ik ben jouw god niet,” zegt hij,
 “ik ben van mens tot mens en beide.
 En daar ben ik jouw deur, jouw muur
 en kun jij schuilen.
 Het regent vrede bij jouw buur,
 die leert jou huilen.”

Uitingen van twijfel en wanhoop zijn niet onbekend in kerkliederen, maar meestal volgt op zo'n verzuchting al snel een *maar* – en dan keert het lied terug naar de verkondiging van Gods redding en zegen. Niet zo bij Verbeek. Een omkeer is er, maar laat, pas aan het eind van de zang, in de laatste strofe. En dan is het geen omkeer als een *Deus ex machina* die alles oplost, geen troost van boven, geen rust in een hiernamaals, maar een omkeer die je neerzet op aarde. Een omkeer die hart en handen aanzet om goed en recht te doen, concreet, te huilen desnoods met de mens die naast je is.

Een Bijbel van mythen

De sleutels van de traditionele geloofsleer pasten Herman Verbeek niet meer. Een sleutel die deuren opende, was uiteindelijk het inzicht dat de Bijbel ontdaan moet worden van alle dogmatiek en consequent gelezen moet worden als een verzameling mythen: in een gemeenschap gedeelde verhalen met een diepere zin en wijsheid, gesitueerd in het verleden, vaak met goden en helden als hoofdpersonen.

In de laatste jaren van zijn leven heeft Herman Verbeek dit inzicht verder uitgewerkt. Het is te vinden in veel van zijn nagelaten overwegingen en meditaties (zie deel 2 en 3 van dit boek). Het plan om er ooit een samenhangend boek over te schrijven, is door zijn dood achterhaald. Het is gebleven bij losse aantekeningen en een aantal zangen. Kort (té kort) samengevat vinden we daarin de volgende gedachtegang.

De mens is de enige soort op aarde die zich vragen stelt over leven en

dood, zin en waanzin, goed en kwaad. De enige soort die weet heeft van angst en beschutting, droefheid en troost. En tegelijk de enige soort die de verbeeldingskracht heeft om als antwoord op die vragen mythen te creëren. Gedeelde, doorvertelde verhalen. Mythen verwoorden zoektochten, geven soms antwoorden op zingevingsvragen en geven richting aan gebruiken en leefwereld van een cultuur. Mythen zijn geen individuele verhalen, maar ze worden collectief gekend, overgedragen en beleefd, gevierd in rituelen, uitgebeeld in symbolen en kunst. Ze weerspiegelen het zelfverstaan van een samenleving en voeden individuele mensen. Door mythen ontstaat iets van gemeenschapszin, troost en vertrouwen. De Bijbel is een verzameling mythen. Gecreëerd door mensen, doorgegeven en bewaard gebleven. Ze staan open voor verandering en aanpassing, als de concrete levensvragen en maatschappelijke omstandigheden daarom vragen. Zoals de levenssoorten zich aanpassen in de evolutie. Sommige Bijbelse mythen zijn aanpassingen van eerdere. De menswording van God in Jezus, als verlosser van de mensheid door zijn kruisdood, als middelaar tussen God en de mensen, is een mythe, een beeldend verhaal dat zin en betekenis gaf aan het leven van concrete mensen in een concrete situatie – met name die van kleine, verstrooide Joodse gemeenschappen na de val van Jeruzalem en de verwoesting van de tempel. Wat als beeldend en zingevend verhaal was ontstaan in die kleine groepen christenen, werd langzaam maar zeker gesystematiseerd en geïnstitutionaliseerd, met name toen het christendom staatsgodsdienst was geworden. Het verhaal verstarde en kreeg een goddelijke gezag. De Bijbel werd het 'geopenbaarde woord van God'. Wijsheden werden onwrikbare dogma's, verhalen werden historie, mythische helden werden personen die echt geleefd zouden hebben zoals Jezus en de apostelen. En dit geloofssysteem werd beheerd, verspreid en in stand gehouden door een kerkelijk gezag van bovennatuurlijke - Goddelijke - oorsprong. Desnoods met geweld en vervolging van creatieve dissidenten. Het collectieve menselijke bewustzijn is echter – met name door de Verlichting – fundamenteel veranderd van een gelovig aannemen en gehoorzamen naar onderzoekend weten en verklaren: secularisatie. Het bovennatuurlijke verdwijnt; het natuurlijke is het handvat voor zingeving en samenleving. De oude mythen hoeven daarmee niet verworpen te worden. Zij dragen schatten van wijsheid en levenservaring in zich. Maar zij moeten ontdaan worden van de historiserende manier van lezen, van bovennatuurlijke interpretatie, van opgelegde geloofssystemen. En ze

moeten verplaatst worden van de hemel naar de aarde, van God naar de mensen. Nieuwe mythen, nieuwe verhalen, nieuwe beelden en rituelen zijn nodig. Vanuit dit perspectief probeert Herman Verbeek in zijn zangen de wijsheid en het inzicht van de oude mythen in nieuwe woorden en beelden tot uitdrukking te brengen. Op een nieuwe manier die recht doet aan het levensgevoel en de maatschappelijke verhoudingen van vandaag.

Ze zullen wel zeggen: deze zangen zijn niet bijbels. Je herkent er geen bijbel in. Maar in veel bijbelse liederen is geen greintje bijbel. Ze zeuren er alleen over. Bijbel is: hetzelfde doen als de bijbel. Een wit blad nemen. Het goede schrijft zichzelf. Zulk schrift wordt vanzelf bewaard. Of het goed is, kun je niet weten. Ze zeggen: ze gaan niet over God. Maar God is Germaans. Waar God gezegd wordt, vallen alle woorden om. Elk woord is een naam. En iedere naam is een heilig jij. Deze zangen heiligen het gewone. Ze ontheiligen het gewichtige. Ze weerstaan protsers en patsers, met hun Samsonite tabernakels. De kwestie is niet of deze zangen bijbels, godsdienstig, christelijk, kerkelijk zijn. Maar of ze, waar ze worden gezongen, enige herinnering teweeg brengen aan wat de bijbel bedoelt, godsdienst kan zijn, christelijk mag heten en kerk zal bieden.

Terug naar de kern

Herman Verbeek probeert oude verhalen, begrippen, rituelen op een nieuwe manier te verwoorden. Hij wil opnieuw doordringen tot de kern, tot wat het verhaal te zeggen heeft, tot de diepere zin van de begrippen en de wijsheid die erin besloten ligt. Die kern opent de werkelijke diepte en reikwijdte van de verhalen. Los van het bovennatuurlijke, los van de kerkelijke machtsstructuur, terugkerend tot de aarde, het menselijke, het gewone. Illustratief is wat hij schrijft bij zijn zang *Zegen*

Zegen is een vernederlandsing van het Latijnse 'signum', dat de betekenis heeft van teken, bewijs, voorteken. In het Kerklatin ging het wonder betekenen. Zo komt zegen van boven, van de hand Gods. En de geestelijkheid, Gods rechterhand, heeft het monopolie aan zich getrokken om de goddelijke zegen te mogen verrichten en toebedelen. Maar het Kerklatin heeft ook een veel ruimer woord voor zegenen: *benedicere*, zeggen dat het goed is, dat je goed bent, dat het je goed moge gaan. Dat is aan geen clerus voorbehouden. Het is van en voor iedere mens om te zeggen, zoals het Scheppingsverhaal het zegt: zie hoe goed, zie hoe zeer goed. Het is waarneming, vaststelling en wens tegelijk. Het bevestigen van de ander.